

Aktsiaseltsis Tallinna Sadam võimalike korrupsiooniriskide tuvastamiseks moodustatud uurimiskomisjoni 12. novembri 2015. a istungi päevakorrapunkti 2 juures toimunud arutelu üleskirjutus

Artur Talvik

Täna on külas Tarmo Olgo Riigikontrollist. Teadmiseks, et Tarmo jääb meie istungitel osalejaks ka edaspidi. Ta osaleb eksperdina küsimisõigusega, mitte hääletamisõigusega. Hakkab osalema meie koosolekutel. Oleme tänulikud selle eest, et pakkumise vastu võtsid ja et Riigikontroll sellega nõustus. Täna on meie esimene kuulamiskoosolek ja teemaks on Tallinna Sadamat ja ka täpsemalt riigi osalusega ettevõtteid puudutavad auditid. Tarmo Olgo on audititega seotud. Anname sõna Riigikontrolli esindajale. Mis need auditid on ja mis oli eesmärk.

Tarmo Olgo

Kui palju on aega kokku selle esitamiseks?

Artur Talvik

Püüame ajaliselt tunni sisse ära mahtuda, koos küsimustega.

Jaanus Karilaid

Ja selle kohta, miks Varuli büroo lükkas teie seisukohad auditis ümber?

Tarmo Olgo

Panin mapi vahele materjalid. Üks materjalidest on õhuke ühe lehe kahel poolel, mis võtab kokku riigi tegevuse riigiosalusega äriühingute auditeerimisel. Seal on ära toodud olulisemad järeldused ja ka Rahandusministeeriumi poolt riigi tasandil tehtud tegevused ja ka soovitused selle kohta, mida võiks tulevikus ära teha. Mida Riigikontroll on teinud aastate jooksul? Riigikontroll on kogu aeg riigi äriühingutel silma peal hoidnud. Esimene suurem audit oli 2007, kus me vaatasime, kuidas riik on nn omanikujärelevalvet korraldanud riigi äriühingutes ja sihtasutustes. 2013 tegime sellele auditile n-ö kordusauditi, et vaadata, kas viie aasta jooksul on olukord paranenud. Lisaks on Riigikontroll teinud paar n-ö ühe institutsiooni auditit, Tallinna Sadama konteinerterminali 17. kai rajamise audit, oleme vaadanud Maaelu Edendamise Sihtasutust ja mõnda sihtasutust veel. Lisaks on Riigikontroll nendes küsimustes, mis puudutavad riigi äriühinguid, alati sõna võtnud valitsuses ning need materjalid väga põhjalikult üle vaadanud ja kujundanud oma seisukoha, ja üsna tihti esitanud seisukohad kirjalikult valitsusmaterjalide juurde. Kõik mis puudutab „Eesti Õhku“, Levirat, infrastruktuuri ettevõtteid, valdusfirma loomised jne, kõigis neis asjades on aastaid Riigikontrolli seisukohad valitsusmaterjalide juures olemas olnud.

Mis on olulised põhijäreldused olnud seni? Esiteks 2013. aasta seisuga pidime tõdema, et uuesti vaadates, et kas riik on äriühingute juhtimisel paremini ja eesmärgipärasemalt teinud omanikujärelevalvet ja juhtimismudeleid rakendanud, pidime tõdema, et viie aasta jooksul olulisi muutusi pole toimunud. Riik jätkuvalt väga täpselt ei tea, mis on ootused nõukogule ja millised on finantsilised ootused. Ka ministeeriumide poolt ei suudetud väga täpselt ära põhjendada, miks ja millist äriühingut vaja on. Ministeeriumide poolt koostatavad iga-aastased aruanded mingis äriühingus valitsemise kohta, on põhjenduste koha pealt lakoonilised ja korduvad aasta-aastalt samamoodi. Kui aruannetesse süveneda, siis on väga raske aru saada, mis see sisuline põhjendus on. Vaatasime oma auditi tegemise käigus, kui paljudel äriühingutel üldse on olemas strateegia ja kas ka nõukogu jälgib strateegia täitmist. Läbivalt oli pilt meie jaoks suhteliselt nukker. Võtsime vaatluse alla suuremaid, keskmisi ja väikseid äriühinguid.

Kokku oli valimis üheksa äriühingut. Üheksast äriühingust neljal puudus üldse nõukogu poolt kinnitatud strateegia, üks neist oli Eesti Energia.

Artur Talvik

Tallinna Sadamal?

Tarmo Olgo

Tallinna Sadamal oli strateegia olemas. Teine pool oli see, et me vaatasime, kui strateegia oli kinnitatud, siis kas nõukogu oli strateegiat vaadanud. Meie eeldasime, et äriühingu nõukogu vaatab igal aastal strateegia üle ning vajadusel teeb sinna muudatused. Selgus, et ainult üks äriühing oli selline, kus niiviisi oli käitunud, kus nõukogu oli seda teinud. See oli Elering. Teistel äriühingutel oli strateegia olemas, kuid see polnud nn juhtimisstrateegia.

Tallinna Sadamal oli strateegia olemas, kuid nõukogu pärast kinnitamist sinna sisse sisuliselt toona ei vaadanud. Meie järeldus oli, et nõukogu tegelikult strateegia täitmist ei hinnanud. Kui me küsisime nõukogu liikmetelt, kas neile endale on selge, et mida siis omanik sellelt äriühingult ja nõukogu liikmelt tahab ning milline on omaniku suunis ja nende missioon selles äriühingus, siis valdavalt ütlesid nõukogu liikmed, et ega nad tegelikult sellest päris täpselt aru ei saa, teevad tööd oma parima arusaamise kohaselt. Omanik on nad sinna määranud. Nad on seal ja teevad oma tööd parema teadmise kohaselt, ent riigi huvi kokku viia on väga raske. Paljud ütlesid, et riik isegi ei tea, et omab äriühingut. Äriühingu juhatuse liikmed ja nõukogu liikmed aga ootasid, et ministeeriumi tasandilt võiksid ametnikud valdkondlikult kaasa aidata ja selgitada, kus need riigi huvid ja arengud on. Ministeeriumipoolne juhtimine ja suuniste andmine ning kaasarääkimise võimekus jäid suhteliselt kesiseks.

Viimane, mis riigil endal puudu on, on dividendipoliitika. Dividendi võetakse eelkõige selle järgi, kui palju riigikassasse raha on vaja. Analüüsimate jäetakse, kas ja kui palju see mõjutab äriühingu enda strateegilisi äriplaane, eesmärke. Äriühingud ütlesid, et riik võis dividendide võtmisega kahjustada nende väljavaateid strateegilises plaanis, mida tuli siis ümber teha. See on see koht, kus võiks paremini need asjad kokku minna.

Sellest on hea meel, et Rahandusministeerium on auditite põhjal nende asjadega tegutsema hakanud ja teinud rohelise raamatu, kus on poliitikaprobleemid ära räägitud. Järgnevatel aastatel tuleb nn valge raamat, kus nähakse ette lahendused, kuidas probleeme lahendada, mis on jätkuvalt üleval. Valget raamatut hetkel ei ole, sellega tegeletakse, millal see valmis saab, ei oska öelda. Esiteks - kuidas neid probleeme lahendatakse, teiseks – vaatame neid tegevusi, kus riik on teinud otsused oma äriühingute suhtes, aktsiakapitali suurendanud, äriühinguid loonud jne, on näha kiirustamise märke. Juhtumid, kus materjal jõuab valitsusse alles istungipäeva hommikul ning otsustajatel ei jää aega süveneda ja arutada. Üsna tihti ka Riigikogu tasandil riigieelarve tegemisel ei seletata miks ja kui palju raha mingile äriühingule ette nähakse, kasvõi viimased lennuettevõtja tegemised, kus tegelikult riigieelarves selleks raha ette ei nähtud, nähti teisteks asjadeks raha ette ja riigieelarve koha pealt olekski justkui kõik hästi.

Jätkuvalt veel ei olnud kõikidel äriühingutel 2015. aasta alguses strateegiaid. Peab ütlema, et pilt kogu aeg paraneb ja loodame, et järgmise aasta alguses on see kõigil olemas, kas või formaalselt.

Kõige suurem mure oli see, kui Riigikontroll hindas Eesti Energia IPO't. Ise osalesin selles töös. Riigi tänane tegelik võimekus viia ettevõtet börsile on nõrk. Põhimõtteliselt toona tellis äriühingu juhtkond ise IPO ja valmistas ette materjalid ning ministeeriumil ja valitsusel puudus võimekus neisse materjalidesse süveneda ja neist aru saada. Kui hakatakse rääkima, et tuleks

riigi äriühingud viia börsile, peab kuskil riigis, s.o ministeeriumis tekkima kompetents, kust IPO't tellida ja kust protsesse juhtida ning riigi huve kaitsta.

Deniss Boroditš

Kas riigil tellimise oskust ka ei ole? Mida see tähendab? Riigi valmisolek?

Tarmo Olgo

Selleks, et konsultandilt tellida IPO't, peab suutma palju ära rääkida, lähteandmed andma. Vaja on teada, mis tingimustel müüd, mis tingimusi aktsionäridele garanteerid või ei garanteeri, aktsionäride lepingud, kuidas käituda aktsionäridega, väikeaktsionäridega, suuraktsionäridega jne. Kui Eesti Energia IPO materjal oli ca 500 lehekülge inglisekeelset materjali, teksti šriftiga 8, selline suur klots, siis peab oskama ette öelda, mida tahad ja mida mitte, samuti keegi peab suutma selle materjali riigi tasandil läbi töötada. Täna seda võimekust riigil tegelikult ei ole. Selle võimekuse peab kuskil tekitama, arendama.

Olen kirja pannud ka kolm soovitus, mida meie auditid on näidanud, olen need tänaseks selliselt kokku võtnud, auditiaruannetest neid sellisel kujul täpselt ei näe. Esimene on see, et riik peaks käituma huvitatud ja vastutustundliku omanikuna, ehk selgelt peaks äriühingus olema strateegiline- ja finantseesmärk, hinnata tuleb nende saavutamist.

Artur Talvik

Minu jaoks on ikka alati küsimus, et kui kasutate mõistet riik, et keda te silmas peate?

Tarmo Olgo

Keskvalitsust, ehk valitsus ja ministeeriumid. Õige bürokraatlik termin on keskvalitsus.

Artur Talvik

Mitte siis seadusandjat ei pea silmas.

Tarmo Olgo

On mitmeid kohti, kus laiemalt vaadates oleks mõistlik ära määratleda strateegilised äriühingud. Riigikogu võiks võtta strateegilise rolli, ministrid ja äriühingud võiksid tulla rääkima, mis on äriühingu roll, millised investeeringud on kavas. Komisjoni tasemel võiks toimuda suhtlemine ja kommunikatsioon seadusandjaga. Kommunikatsioon võiks olla palju parem, kui see tänasel päeval on. Eriti seadusandjaga.

Deniss Boroditš

Transpordisektoris on mõnikord nii, et äriühingu- ja riigifunktsiooni huvid ristuvad? Võtame näiteks raudtee: riik – MKM (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium), paneb raudteel infrastruktuuri tasusid paika, aga samas Eesti Raudtee, kus riik on ka omanik, mõjutab seda negatiivses suunas? Kui need ristuvad?

Artur Talvik

Maksudega on samamoodi.

Tarmo Olgo

Loogika on selles, et kui see on äriühing, siis riigi äriühingut ei saa panna halvemasse rolli äriühinguna, kui ta oleks eraõiguslik äriühing. Riigi äriühing peab teenima tulu. Rahvusvaheliselt on aktsepteeritud, OECD reeglid ütlevad, et kui riik näeb, et ta mõnda teenust tahab läbi oma äriühingu korraldada, siis ta ostab seda teenust turutingimustel ja hüvitab lepinguga teenuse hinna. Ei saa teha poliitikat läbi äriühingu, ei saa aktsepteerida mingeid asju läbi äriühingu.

Deniss Boroditš

Aga poliitika võib mõjutada.

Tarmo Olgo

See on see koht, kus asjad võiksid olla strateegiliste äriühingute puhul Riigikogus arutusel. Siin on need ristumiskohad.

Artur Talvik

Segan veel kord. Ütled strateegilised äriühingud. Täna ei ole selgust selles, kui ka Alar Karis käis meie ees, et millised äriühingud on strateegilised ja millised mitte. See esimene etapp on ka tegemata.

Tarmo Olgo

Sellest tuleks alustada. Kõikidel äriühingutel ei ole mõtet ka tulla Riigikogusse, sest Riigikogu peab tegelema olulisemate küsimustega. Valiku peaks muidugi ära tegema. Lõppude lõpuks ei ole ka keskvalitsuse tasandil selge, kuidas nende riigi äriühingute juhtimine hakkab minema. Ühelt poolt on MKM tulnud välja transpordi holdingu firmaga. See on üks kontseptsioon ja teist pidi Rahandusministeerium on rohelises raamatus esitanud teise kontseptsiooni. Nii on ka riigi tasandil kaks erinevat kontseptsiooni, mis on omavahel vastuolulised ja ega seal lõplikku selgust ei ole. Ülevaatlikult need on asjad, mis täna puudutavad riigi äriühinguid, saanud kirja audititesse ja ka lühikesse memosse.

Artur Talvik

Kes selle riigi strateegilise äriühingu selgituse peaks algatama? Kes käivitab?

Kas võetakse kõik äriühingud ette ja jaotatakse, et need on strateegilised äriühingud ja need ei ole? Jaotatakse kategooriatesse?

Andres Anvelt

Kui see on Riigikogu tase, siis on loogiline, et see on majanduskomisjon, kuid selliste ettepanekuteni võiks jõuda mingi aja pärast. Riigikogus on alati vastav komisjon, kes võib seda nõuda keskvalitsuselt, Riigikogu võib näidata initsiatiivi.

Tarmo Olgo

Riigi tasandil on see määratletud riigivaraseaduses.

Andres Anvelt

Riigikogu võib alati enda kompetentsi võtta.

Artur Talvik

Kas on küsimusi selle auditi kohta?

Peeter Ernits

Lugedes kaheksat punkti jääb suu lahti, nagu oleks soss-seppade riik, alles hiljuti kuulsime justiitsministrilt kuidas seadusandluse kvaliteediga on ja nüüd riigi äriühingute puhul kaheksa punkti on üsna jahmatav. See näitab, et see põhi on üsna tüma ja siin on võimalik askeldada, kui viimasel hetkel askeldati lennufirmaga kui raha ei olnud, varsti on 25 aastat Eesti riiki, pinnas on viljakas selliste Tallinna Sadama taoliste juhtumite jaoks, kui pole määratud strateegilisi firmasid, pole määratud juhtimist, juhatuse liikmete määramist. Minu küsimus on, et kuidas see võimalik on? Kuidas on selleni jõutud?

Artur Talvik

See tekitab pigem küsimuse sellest, et miks neid Riigikontrolli auditeid pole jõustatud. Kui 2007 on tehtud audit ja 2013, ning siis see muutus on praktiliselt olematu. See on ka küsimus, mille võiks tõstatada?

Deniss Boroditš

Mul on kaks küsimust. See kõik on õige. Kuidas riigi äripoliitika peaks välja nägema riigi poliitikas? Äri sektoris vaadatakse eraldi aasta-aasta kaupa, tehakse ettepanekud, vaadatakse, kas selleks on raha piisavalt, et omaniku tulu välja võtta? Kuidas see äripoliitikas peab välja nägema, üks on eraettevõtte, teine riigiettevõtte.

Teine küsimus, kuidas teistes arenenud riikides on, kas olete analüüsinud? Kas tõesti pannakse viieks või kümneks aastaks riigi poliitika ette. Eraäriühingutes vaadatakse, et kui hea aasta, siis arenguks nii palju ja ülejäänud võetakse tuluna välja. Kas võiks seda avada?

Tarmo Olgo

Oleme vaadanud protsessi, et kui tehakse riigieelarvet ja käib arutelu kui palju võtta äriühingust dividende, on piisavalt dokumenteeritud näiteid selle kohta, kus ettevõtte teeb eelarve läbirääkimistel ühe ettepaneku, s.o minister läheb ettevõtte teadmiselega, täpsemalt ettevõtte nõukogu poolt heaks kiidetud dividendi summaga, mida ettevõtte võiks oma strateegiat arvestades dividendina riigile välja maksta, ütleme piltlikult öeldes 30 milj eurot, ent rahandusministri juurest tuleb minister piltlikult öeldes välja dividendisummaga 60 miljonit. Sellised otsused ei tohiks sündida, ilma et ei vaadataks uuesti läbi ettevõtte strateegiat ja ei vaadataks riigi võimekust saada äriühingust järgmisel viiel aastatel dividende. Vastasel juhul võidakse selle dividendiotsusega ära tappa mingid strateegilised otsused äriühingu tasandil.

Deniss Boroditš

Kas on selliseid näiteid olemas? Kus võeti dividendi rohkem kui plaanitud?

Tarmo Olgo

Eesti Energia ja Tallinna Sadama puhul on sellised näited olemas. Üks hetk kui eelarvet tehakse, on rahalist katet vaja ja nii need otsused tehakse.

Artur Talvik

Kas võime oma materjalidesse saada ka mõningaid näiteid jutu jätkuks?

Tarmo Olgo

Saadame komisjonile.

Deniss Boroditš

Teiselt poolt aga kui riik ongi omanik, siis riik lõppkokkuvõttes omanikuna kehtestab oma soovi, kui palju ta dividendina välja võtab. Teie väide on see, et pole piisavalt analüüsitud.

Artur Talvik

Ministeerium kui omaniku esindaja on analüüsinud, aga raha läheb üldisesse potti ja seal tõmmatakse analüüsile vesi peale.

Andres Anvelt

Dividendipoliitikat mõjutab kõige rohkem riigieelarve strateegia koostamine. Kui eraomanik, kellel on oma ettevõtte, leiab, et tahab kasvada, saada taset ja minna turgudele, siis ta oma dividendipoliitikat selliselt sätibki, et näiteks paar aastat dividende ei võtagi. Ta viib ellu oma strateegiat, et hiljem saada suuremat dividendi. Kahjuks riigiettevõtete puhul on protsess teistsuguse lähenemisega. Aluseks võetakse riigieelarve – kui palju on sinna raha vaja ja selle järgi sätitakse dividendipoliitikat.

Artur Talvik

See kahjustab ka ettevõtte huve, mille omanik riik on, järgmisel aastal saab riik oluliselt vähem dividende.

Tarmo Olgo

Teine näide on see, et riik samast ettevõttest ühel ja samal aastal võtab dividende ja paneb aktsiakapitali raha sisse. Need on need kohad, kus eelarve on tasakaalu mängitud. Mis nüüd, ma loodan, on lõppenud. Aga seda tehti ka korduvalt.

Siim Kiisler

Ei ole nõus, et erafirmadega oleks teisiti. Ka seal on nii, et kui omanik on hädas ja ütleb, et on vaja raha, siis võetakse see välja. Masu ajal võeti MKM tahte vastaselt jõhkralt dividendi, Rahandusministeerium tahtis eelarvet paremasse seisu viia, ning seda tehti.

Andres Anvelt

Erafirma võibki kinni panna, selline firma kaob ära. Mingil määral ikka erinevus siin on.

Deniss Boroditš

Kas selle tõttu on riigi huvi kuskil kahju saanud? Kas Tallinna Sadam oleks midagi juurde ehitatud? Seal pole ju midagi juurde ehitada, näiteks.

Tarmo Olgo

Tegelikult pigem see, et seda otsust tehes kas keegi ka vaatas üldpilti, kas see kahjustab ka ettevõtte strateegiat ning kui see dividendi muudatus tehti ära, et kas selle tulemusena tehti ka strateegia ümber. Kas on toimunud ettevõtte strateegilist positsiooni halvendav protsess? Me pole seda näinud.

Siim Kiisler

Pigem võiks olla rohkem põhjendusi.

Artur Talvik

Kas on riigi ettevõtete juhtimise kohta rohkem küsimusi?

Deniss Boroditš

Paluks näiteid teiste riikide praktikast. Kas kõik on seal n-ö „by the book“ või ei ole.

Tarmo Olgo

Pilt on hästi kirju. Riigid osalevad äriühingutes erinevas ulatuses. Näiteks Prantsusmaal 50% SKP-st avaliku sektoriga seotud, riik osaleb väga palju äriühingutes. Aga Põhjamaades on pigem see pool, et riik äriühingus ainuomanik ei ole. Äriühingusse on erasektor sisse toodud, riik käitub nagu mistahes teine omanik. Põhjamaades omanik (riik) poliitikuid nõukogudesse ei määra. Argumendiks see, et mingi jama ikka ükskord äriühinguga tuleb ja seal ei ole mõtet olla, sellega võib kuuerevääriplekk tekkida.

Artur Talvik

Kultuuri küsimus.

Tarmo Olgo

Pigem positsioon selline, et riik käitub nagu tavaline investor või nagu omanik käitub firmas, ei ole riigil eristaatust. Näiteks Soome suuremad firmad Fortum jne.

Deniss Boroditš

Minu küsimus on selles, et kas need küsimused, mis on tõstatatud Eesti kohta, kas need on probleemiks ka Põhjamaades? Või on need küsimused, mis on meil, on teistes riikides ära lahendatud? Näiteks Skandinaaviamaades?

Artur Talvik

Said vastuse – teistes riikides ei ole riik 100 %-line osanik, mistõttu nad ei saa selliseid otsuseid teha. Kui oled 30% omanik, siis ei saa seda teha.

Tarmo Olgo

Kui äriühing on võtnud väikeosaniku sisse, siis on sellel ka väikeosaniku oma investeeringu kaitse reeglid peal. Juhul kui sa hakkad oma dividendipoliitikaga üle sõitma, siis ta võib hakata blokeerima. Need on need mehhanismid, mis ei asenda selliseid otsuseid ja on tasakaalustav.

Peeter Ernits

Aga kui nüüd Prantsusmaa näite tuua.

Tarmo Olgo

Ei ole sügavuti Prantsusmaad vaadanud. Seal riik peab pigem silmas seda, et inimestel oleks tööd, kui et esmane oleks firma kasum. Mure ei ole see, et äriühing peaks kasumit teenima, vaid et ettevõtte oleks tööandja. Seal on loogika teistpidi. Eesmärk teine.

Artur Talvik

Küsimusi rohkem ei ole, läheme 17. kai auditi juurde.

Deniss Boroditš

Kas 17. kai ongi konteinerterminal?

Tarmo Olgo

Jah, näitan ka pildi pealt kus see on, põhimõtteliselt küll, kuid mitte ainult. Räägin ka auditi saamisloost. Riigikontrolli uksest astus sisse inimene, kes oli ehitusega seotud, mapp kaenlas ja ütles, et siin on jama. Ta rääkis ja näitas dokumente. Enne seda, kui me auditisse läksime, vaatasime pool aastat neid materjale ja püüdsime aru saada, kas on jama või ei ole. Meile tundus neid materjale vaadates, et kodanik rääkis õigust. Alles siis läksime auditisse. Me tahtsime kindlad olla, kas üldse on asja, mida vaadata. Oli üsna pikk ettevalmistusperiood, kus püüdsime aru saada, et kas need faktid, mida kodanik ütles, on ka materjalides nähtavad. See on eellugu auditile.

17. kaist numbrilistes näitajates: kulukas projekt - 54 miljonit eurot, 11 miljonit eurot kasutati ka Ühtekuuluvusfondi raha. Toona oli see suurim riigi äriühingu investeerimisprojekt, mille käigus kasutati Euroopa Liidu raha. Ehitati kaks aastat. Hankega tellitud ehitustööga pikendati 16. kaid, tehes kõrvale 17. kai. Pinnas täideti liivaga. See projekt oli suhteliselt suur ja mahukas. Meie võtsime fookusse, kas kõik oli seadustega kooskõlas. Ajaliselt hakkas riigihange oktoobri keskel 2007. Tuleb ka meeles pidada, et see oli aeg, kus suhetes Venemaaga toimus suhete jahenemine, pronkssõdurist mõjutatud suhete jahenemine jne. Pakkumiste esitamise ajaks anti

ettevõtjatele aega alla kahe kuu, see vastas nõuetele. Minimaalne aeg, mis oli seadusega ette nähtud. Selles suhtes oli formaalselt korrektne, aga pärast räägin miks see oli siiski üksnes formaalselt korrektne.

Artur Talvik

Kas juhatuse liikmed AS-s Tallinna Sadam olid samad, kes täna on kahtlusealused? Nõukogu esimees?

Tarmo Olgo

Ja, seal midagi ei muutunud.

Artur Talvik

Nõukogu esimees?

Tarmo Olgo

Seli (Neinar Seli) oli nõukogu esimees, nõukogu liikmete osas toimusid muutused. Pakkumised esitati 2007. aasta lõpus ära, aga siis oli päris pikk vahe – vaikus kuus kuud. Tallinna Sadam kaalus, kas kuulutatakse parim pakkuja välja või mitte. Paluti mitmel korral töövõtjal pakkumise jõusoleku tähtaega pikendada. Mai (2008) alguses tegi Tallinna sadam (pakkumuse edukaks tunnistamise) otsuse, siis läks veel kaks kuud aega. Lõpuks sõlmisid hankelepingu, allkiri lepingule 7. juulil 2008. Mis selle taustal vahepeal juhtus? Oluline on tähele panna, et metalli hind hüppas drastiliselt. Pakkumise tegemise hetkel oli terase hind 225 eurot tonn, hind hüppas üles peaaegu 400 euronit tonni eest, kui leping sõlmiti. Ja sel hetkel, kui realselt tööd alustati ja sõlmiti kirjalik kokkulepe (2009 aasta algul) lepingu muutmiseks, oli metalli hind langenud tagasi algele tasemele. Metall hind läks ülesse ja siis kohe alla.

Artur Talvik

Muutumise hind oli üheksa miljonit?

Tarmo Olgo

Selline asi juhtus hindadega. Leping hind kroonides oli 860 miljonit krooni, 821 krooni oli põhitöö hind ja 39 miljonit krooni lepingust, s.o 5 % varu, oli ette nähtud ettenägematuteks töödeks, mida võib kasutusele võtta pooltevahelise kokkuleppe alusel. Mis me nägime oli see, et leping tehti ühe lahendusega, aga tegelikult ehitati teise lahendusega. Algselt oli ette nähtud, et kail on neli torude rida vaiade sisse raiatud, millel betoonplaat. See oli hankedokumentides küsitud ja lepingus kokku lepitud. Natuke hiljem, 2009. aasta alguses lepitati kokku ja 6 kuud peale lepingu sõlmimist projekteeriti nii, et oli kaks vaiade rida, kasutati suuremaid vaiasid. Muudatuse tulemusena kulus terast 40% vähem. Kui arvestada terase hinda, mis oli toruvaiade puhul ligi 1000 eurot tonn, siis hoiti kokku kroonides 80-90 miljonit krooni (5,5-6 miljonit eurot) ehk 10-15 % lepingu hinnast. Leping lisas lepingu hinda ei muudetud. Tallinna Sadam ütles, et see pole hankelepingu muutmise, kuna oli projekteerimisehitis töövõtt. Hanke tehnilises kirjelduses oli detailselt ette antud 200 positsiooni, mis paksusega, mis sulundid, kui palju liiva. Oli väga detailne projekt sellele, mille pealt pidid pakkujad tegema pakkumuse. Töövõtjad küsisid hanke käigus, kas see lahendus võib muutuda või ei. Tallinna Sadam teatas hanke lõpufaasis, et võib ka pakkuda alternatiivset lahendust, aga seda öeldi 14 päeva enne pakkumuste esitamise tähtaega. Vaadates pakkumuste esitamise tähtaega, oli lubatud muuta pakkumise kutse dokumente 26 päeva enne pakkumuste esitamise tähtaega, aga hanke lõpufaasis hanke tingimuste muutmise ei ole korrektne. Huvitav on see, et hankes pakuti nelja erinevat kai ehitamise konstruktsiooni, s.o kuuest pakkujast neli esitas uue konstruktsiooni. Tallinna Sadam ütles, et kui pakkujad konstruktsiooni muudavad, siis peavad pakkumuse esitama samal kujul ehk pakkujalt nõuti muudetud pakkumise esitamiseks sisuliselt uue projekti

koostamist. Tõenäoliselt on pakkujatel äärmiselt komplitseeritud koostada uus projekt ja esitada see kahe kuu jooksul.

Üllatav oli see, et keegi riigihanget ei vaidlustanud. Teatavasti algas aastal 2008 majandussurutis. Maanteeametis vaidlustati enamus hankeid. Eesti üks suuremaid ehitusobjekte, kuid keegi ei vaidlustanud seda hanget. Kuigi võimalikke riigihangete seaduse eiramisi oli mitmeid, keegi ei vaidlustanud neid.

Deniss Boroditš

Kes sellel konkursil (riigihankel) üldse osalesid?

Tarmo Olgo

Saadame ettevõtjate nimekirja. Aeg sellest hetkest, kus Tallinna Sadam mõtles kas läheb lepingusse või ei lähe, oli pikk.

Deniss Boroditš

Kas nad (pakkujad) muutsid konstruktsiooni?

Tarmo Olgo

Sama konstruktsiooniga tegi pakkumuse üks pakkuja. See oli Skanska.

Deniss Boroditš

Mis oli nende hind?

Tarmo Olgo

Hind oli kõrgem, mis oli üllatav. Ja teine pool - Skanska poolt mõtles konstruktsiooni välja sama inimene, kes lõpuks meie (Riigikontrolli) poole pöördus.

Deniss Boroditš

Konstruktsioon, mis valiti, sinna kulus terast 40% vähem, kuid pakkumuse hind oli Skanskal kõrgem. Skanska tegi pakkumuse odavamale lahendusele, ent hind oli Skanskal ikkagi kõrgem. Millest see?

Tarmo Olgo

Tõenäoliselt on materjali või tööde kõrgem hind.

Deniss Boroditš

Miks KMG ei tulnud algusest peale muudetud lahendusega, vaid tuli Skanska, kes oli väidetavalt juba varem KMG-ga kokku leppinud?

Tarmo Olgo

Need on asjad, mida me auditi käigus ei näe. Olid anomaaliad ja segadus.

Artur Talvik

Kas me teame ka, kes KMG omanikeringi kuuluvad?

Tarmo Olgo

Jah. Huvitav oli meie jaoks see, et Tallinna Sadam oli aasta tagasi teinud samalaadse hanke, mis nurjus, see oli veidi suurema maa-ala peale, läks liiga kalliks. Kuid selles hankes oli välistatud võimalikud probleemi tekkimise kohad, selgelt lubati esitada alternatiivseid pakkumusi ning pakkumise kutse dokumendid olid heal tasemel. Probleemid, millele me

juhtisime tähelepanu viimases hankes, neid esimeses hankes ei olnud, esimeses hankes olid riigihanke tehnilised nõuded arusaadavamad pakkujaja jaoks kui teises hankes. See on oluline.

Deniss Boroditš

Kas sellel hankel ei osalenud üks Läti taustaga firma? Kas oli nii, et keegi tunnistati võitjaks, kuid siis loobus hankelepingu sõlmimisest.

Tarmo Olgo

Selle teabe saab. Loobus selle tõttu, et seitse kuud pikendati otsustamist. Pangagarantiid tuli pakkujal pidevalt pikendada ja üks hetk, enam ei soovitud seda pikendada. Võitja kuulutati ühe korraga. Me eeldasime, et sõlmitakse väga suure rahalise mahuga leping ja ei tohiks olla küsimus, mis kuupäeval see alla kirjutatakse. See oli üks suurematest vaidlustest, mis Tallinna Sadamaga toimus. Miks ta on oluline? Oluline on seepärast, et eduka pakkumuse valiku ja lepingu allkirjastamise vahele jäi kaks kuud. Juhtus „tööõnnetus“ (Tallinna Sadamal ja KMG-l) ning pakkujaja pakkumise jõusolek lõppes. Ja riigihangete seadus on halastamatu ja ütleb, et kui pakkumine enam jõus ei ole, siis on riigihankemenetlus lõppenud. Põhimõtteliselt sõlmiti leping 7.07.2008 olukorras, kus pakkumus enam jõus ei olnud. *De iure* seaduse järgi riigihange oli lõppenud ja hankelepingut enam sõlmida ei saanud.

Artur Talvik

Kas see oli rumalus, lohakus?

Tarmo Olgo

Vaidlesime pikalt ja siis nad (Tallinna Sadam) pakkus erinevaid tõlgendusi. Kui me olime auditit avalikustamas, leidis Tallinna Sadama ehitusjuht oma seifist ühe paberi, kus riigihanke võitnud töövõtja oli saatnud pakkumise jõusoleku tähtaja pikendamise kirja. Kiri oli jäänud Tallinna Sadama dokumendiregistris registreerimata.

Artur Talvik

Kas see oli fakt, et uus lahendus oli väga hea.

Tarmo Olgo

Insenertehniliselt lahendus on väidetavalt ok. Läks poolteist kuud mööda ja Tallinna Sadama ehitusjuht teatas töövõtjale, et Tallinna Sadam soovib suurendada kai kandevõimet. Kaid opereerima hakkav ettevõtja olevat öelnud, et nad tahavad sinna paigutada suuremat kraanat. Seal hakkavad sõitma suuremad laevad ja selleks tuleks suurendada kraanade võimsust. Töövõtja ütles, et väga hea! Muudame konstruktsiooni ja 1,85 miljonit eurot tuleks lisaks maksta. Töövõtjal vaja sel juhul raskemat tehnikat ja suuremaid toruvaiasid. Varu arvelt suurendati lepingu maksumust. Tegelikult nõue varu arvelt töö maksumuse suurendamiseks oli alusetu, sest kohe hakatigi projekteerima kaid selliselt, et olid suured vaiad ja töövõtja ei pidanud mitte midagi kraanade jaoks kandevõime suurendamiseks tegema. Ja lisakulutusi töövõtja poolt ei tehtud. Riigikontrolli andmed näitavad, et kolm päeva enne seda, kui ehitusjuht läks koosolekule ja teavitas, et Tallinna Sadam planeerib suurendada kai kandevõimet, oli töövõtja juba saatnud sadama poolt nimetatud ekspertidele ka projekti üle vaatamiseks. Selles projektis oli töövõtja näinud ette tehnilises lahenduses suuremad vaiad ja konstruktsioonilise lahenduse, mis kannab raskemat kraanat. Mis iseenesest oli täiesti loogiline, sest vaiadele mõjub kõige enam liiva surve küljelt, mistõttu väiksemaid vaiu panna ei saanud. Väiksemad vaiad oleksid liiva surve all paindunud kõveraks. Meile tundus, et kui Tallinna Sadama ehitusjuhid oleksid olnud vähegi hoolikamad, oleks tundnud füüsikat, mida nad kindlasti väga

hästi tunnevad, sest nad on Eesti Vabariigis parimad asjatundjad vette ehitamisel, siis nad oleksid võinud aru saada, et kraanad polnud kai kandevõime suurendamise seisukohalt üldse tähtsad, ainult 20% jõust tuli kraanade arvelt. Mingit vajadust kandevõime suurendamiseks polnud, sest uus konstruktsioon kandis suuremaid kraanasid niikuinii. Kui me küsisime Tallinna Sadama ehitusjuhilt, et kust tuli nõue, et kai kandevõimet on vaja suuremate kraanade tõttu suurendada, et kus on need juhatuse või nõukogu otsused, siis ta ei suutnud vastavat otsust meile näidata. Sellega jäi justkui mulje, et Tallinna Sadama ehitusjuht oli see, kes otsustas, et kai kandevõimet on vaja suuremate kraanade tõttu tõsta.

Artur Talvik

Kas see 1,85 miljonit oli ainult kai ehitus? Kraana hinda kai ehitushinna sees ei ole?

Tarmo Olgo

Jah, see on ainult kai ehitus. Kai betooni sisse tehakse vaid kraana jaoks relsid. Kraana paneb see ettevõtja, kes hakkab kaid opereerima. Ei olnud kai ehitus kahe vaiade reaga konstruktsiooni puhul võimalik teistmoodi, kui et pidi kasutatama selliseid suurema läbimõõduga torusid (vaiasid), mis kandsid raskemaid kraanasid. Mingit vajadust polnud Tallinna Sadamal küsida töövõtjalt raskemate kraanade tarvis kai kandevõime tõstmist. Riigikontroll võttis ka Tallinna Tehnikaülikoolist ehitustehnilise ekspertiisi selle peale.

Deniss Boroditš

Kas selles protsessis oli kaasatud ka projekteerimis- ja ehitusjärelevalve? Tavaliselt omanik kaasab ju ka ehituse järelevalve protsessi? Mis oli tema arvamus. Tavaliselt ju järelevalve on kolmas osapool protsessis. Kas tema arvamus oli olemas? Kõik muudatused peab järelevalve üle vaatama.

Tarmo Olgo

Tallinna Sadam ei suutnud meile esitada dokumente, et järelevalve oleks kuidagi vastu vaieldud, öelnud, et muudatust pole vaja.

Andres Anvelt

Kas järelevalve on teada?

Tarmo Olgo

Järelevalve on teada. Ekspertid olid Tallinna Sadama poolt lepingus ära nimetatud, kes projekti üle vaatasid.

Deniss Boroditš

Nende käest saaks küsida.

Andres Anvelt

Peamegi nende käest küsima.

Tarmo Olgo

Projekt saadeti kolm päeva enne, kui ehitusjuht läks ehituskoosolekule seda kinnitama, et tahame suurendada kai kandevõimet.

Deniss Boroditš

Ehitusjuht oli Tallinna Sadama poolt, või kuidas?

Tarmo Olgo

Seal on erinevalt, on projektijuht ja ehitusjuht. Ehitusjuht on nii töövõtja kui Tallinna Sadama poolt. See kes ütles, et kai kandevõimet on vaja suurendada, oli Tallinna Sadama poolne ehitusjuht. Tallinna Sadam pärast hiljem tellis mingisuguse x-joonise ühe asja kohta, et näidata, et kui liiva kogus oleks palju väiksem olnud, olnuks algne kai konstruktsioon tehtav. Jäägu see nende südametunnistuse peale.

Artur Talvik

Kas see on see 1, 85 miljonit eurot?

Tarmo Olgo

Jah, kroonides. Tallinna Sadam ütles, et nad ei tulnud selle pealegi, et kai tegelikult projekteeriti kohe nii, et see kannaks suuremaid kraanasid ning vajadust midagi muuta ei olnud. Sel juhul leidsime, et tegemist on kelmusega töövõtja poolt. Ja töövõtja kelmuse tunnusega teo alusel läksimegi prokuratuuri. Tegime prokuratuurile avalduse – uurige, kas riigi äriettevõttele on tehtud kelmusega kahju ja Tallinna Sadamalt on 1,85 miljonit eurot välja petetud.

Deniss Boroditš

Siit ongi näha järelevalve vajalikkus. Tavaliselt ongi see järelevalve roll, kes kaitseb töövõtjat. Kas oli antud hetkel järelevalve kaasatud või mitte? Tavaliselt siis, kui lepingu hind suureneb, siis järelevalve peab seda analüüsima ja andma hinnangu. Kas teil seda teadmist ei ole, et kas on järelevalve arvamus selle kohta olemas?

Tarmo Olgo

Meie seda ei kontrollinud. Meie vaatasime seda projekti, mis saadeti enne seda kui Tallinna Sadama ehitusjuht olevat läinud töövõtjale esimest korda ütleva, milline projekt peab olema. Ütlesime, et vabandage, aga töövõtja on juba esitanud projekti, milles on suuremad vaiad ette nähtud. Seda väitsid ka teised isikud. Tehnilist lahendust, milles olid väikesed vaiad, ei suutnud Tallinna Sadam meile esitada.

Deniss Boroditš

Kes see kodanik oli?

Tarmo Olgo

Ta oli KMG Inseneriehituse insener-projektijuht, tema oli kahe vaiade reaga kai lahenduse välja töötaja.

Protsessi käigus, kus kaks kuud peale lepingu sõlmimist, suurendati järsku kai kandevõimet, mis on oluline lepingu muudatus. Tallinna Sadam ei suutnud meid veenda, miks oli vaja kai kandevõimet suurendada ning miks ei osatud seda ette näha. Näiteks taheti panna suuremaid kraanasid, et teenindada suuremaid ookeanilaevu. Võtsime strateegia välja ja püüdsime leida sealt vastuseid, aga sealt ei leidnud midagi. Räägiti Gdanski sadamast, et seda arendatakse, kuid see info Gdanski sadamast pidi olema teada juba enne hankekonkursi algatamist. Gdanski sadam avati juba 2007.aastal. Enne seda, kui Tallinna Sadam hakkas ehitustöid tegema. Seega ei saanud kuidagi üllatuseks tulla suurema kandevõime vajalikkus. Ühtegi asjalikku argumenti ei suudetud meile esitada, miks tekkis vajadus kai kandevõime suurendamise järele.

Deniss Boroditš

Territooriumi kasutamise leping? Kas see oli juba sõlmitud sellel ajal? Või sõlmiti hiljem? Olen kuulnud sellist väidet, et kraanad olid juba olemas ja need olid sellised, mis nõudsid suuremat kandevõimet kail.

Tarmo Olgo

Territooriumi kasutamise leping sõlmiti hiljem. Ühtegi operaatorlepingut ei olnud sõlmitud. Meile ei suudetud näidata ühtegi lepingut. Näidati hiinlaste spetsifikatsiooni hiinlaste endi sadamates kasutatavate kraanade kohta, et nad tahaksid neid kraanasid, ent miks nad neid tahavad, ei suudetud põhjendada. Kokkuvõttes nägime, et see ei olnud ettenägematu muudatus. Riigikontroll leidis auditis, et 1,85 miljonit eurot oli töövõtjale alusetult hüvitatud. Tallinna Sadam ise oli hooletu, et aktsepteeris neid muudatusi. Tallinna Sadam oleks pidanud märkama, arvestades nende spetsialistide teadmisi, et esialgses versioonis kai ehitamine on võimatu. Seega töövõtja pani toime seadusevastase tunnustega teo.

Teine intsident toimus veel. Pommid. See seondub pinnase täitmisega. Pinnase loomiseks kasutatavas merepõhjast kaevandatavas liivas olid pommid. Liivavõtmise ala oli sõja ajal pommitatud. Tuleb etteruttavalt öelda, et selles hankes, mis oli enne tehtud, oli märgitud võimalike pommide olemasolu. Tallinna Sadam teavitas esimeses hankes, et pommide võimalikkusega tuleb arvestada ja nõudis kõigilt töövõtjatelt kindlustuse esitamist võimalike kahjude katmiseks. Uues hankes sellist nõuet ei esitatud. Tallinna Sadam väitis, et võtsid riski. Igaüks pidi teadma, et seal võivad pommid olla. Hankedokumente vaadates võib öelda, et nad ei informeerinud pakkujaid pommide olemasolust. See asjaolu andis võimaluse nõuda Tallinna Sadamalt kahju hüvitamist, kuna töövõtjat polnud informeeritud sellisest ohust. Kaks pommi lõhkesid liiva kandvas laevas. Kuna ei olnud informeeritud, siis sellega mingi kokkuleppemenetlusele, mille tulemusena maksti töövõtjale 575 000 eurot kahjude hüvitamiseks ning tööde tegemise tähtaeg pikenes kuue kuu võrra. Pikenes sellel põhjusel, et algselt oli plaan tuua rohkem liiva. Kuna üks laev läks käigust ära ja ei suudetud nii palju liiva kaevandada, mistõttu otsustati pinnase tugevdamiseks vedada liiva ühest kohast teise. Enamus liiva toodi Naissaare lähedalt. Siin on ka pilt sellest laevast, mis liiva tõi.

Artur Talvik

Kas see oli realselt kõva pauk laevale?

Tarmo Olgo

Realselt vajab laev remonti ja kaevandada ei suutnud ja laev läks remonti. Materjalide kohaselt lõhkes kaks lõhkekeha, kuid õnneks ei olnud inimohvraid.

Deniss Boroditš

Kas see on töövõtja mure, et kindlustada tööde ohutus? Kui mina olen tellija, siis miks mina pean selle eest hoolitsema, et liivas pomme ei ole. Miks on see tellija mure?

Tarmo Olgo

Kaevandamisluba on antud Tallinna Sadamale. Maardla on Tallinna Sadama oma. Sadam tellis sisse teenuse. Kui sa ütled, et mul on karjäär, tule tee teenus, kuid sa tead, et seal on pommid, siis sa pead ju ettevaatusabinõud tarvitusele võtma.

Andres Anvelt

See on loogiline.

Tarmo Olgo

Reaalsus oli see, et Tallinna Sadam teadis pommide olemasolust, sest eelmises hankes olid pakkujatele vastavad uuringud jaotatud, mistõttu nõuti eelnevas hankes töövõtjatelt kindlustuse tegemist. Selles hankes jäeti pakkujad informeerimata.

Deniss Boroditš

Kuidas sai seal üldse töötada, kui seal olid sellised riskid?

Tarmo Olgo

See oligi see koht, kus Riigikontroll ütles, et Tallinna Sadama juhatus on olnud hooletu ja ei ole oma hoolekohustust täitnud. Seetõttu on äriühingule tekitatud kokku 2,42 miljonit põhjendamatu kulu.

Artur Talvik

Kas täiendavateks väljamakseteks töövõtjale kulus suurem summa kui varus oli või täpselt see summa, mis varus oli.

Tarmo Olgo

Varusse ei jäänud suurt midagi.

Artur Talvik

Praktiliselt see 39 miljonit krooni, mis oli varuks jäetud, tehti neiks täiendavateks kuludeks ära.

Deniss Boroditš

Aga kas see pidi olema selle 39 miljoni sees või oli see kahju hüvitamine eraldi.

Artur Talvik

Kas see jäi hanke sisse, nii või?

Tarmo Olgo

Peab vaatama aruandest, oleme aruandes need lepingu muudatused ära toonud. Natuke vähendati lepingu hinda põhjusel, et üks laev oli rivist väljas ja ei pidanud enam nii palju liiva kaevandama. Laeva kohta maksti tasu kaevandatud liiva pealt ja teine hind selle pealt kui palju liiguti laevaga.

Deniss Boroditš

Kas kahju läks ehitushanke summast või eraldi summana?

Tarmo Olgo

See läks ehitushanke summast. Tallinna Sadama väide on olnud, et lepingu lõppsumma jäi alla 860 miljoni krooni. Seda seetõttu, et üks laev läks pommide tõttu rivist välja, osa töid jäi tegemata ning tehti sellega seotult kulusid ümber, osa kulusid jäid väiksemaks. Aruandes on need asjaolud toodud. Varu ei oleks kasutusse läinud, kui kaid poleks ringi tehtud. Varuraha kasutusele võtmine pidi tulema kõne alla üksnes poolte kokkuleppel.

Artur Talvik

Enne kui me prokuratuurini jõuame, siis küsin kas keegi on teinud auditi ka eurorahade summade kasutamise kohta?

Tiina Ojasalu

Rahandusministeeriumi finantskontrolli osakond on teinud auditi.

Tarmo Olgo

Kirjavahetus on olemas sellest Rahandusministeeriumiga, me suhtlesime selles küsimuses.

Andres Anvelt

Metallihind odavnes 40%, mistõttu leping läks odavamaks 80-90 miljonit ja tekkis kokkuhoid, kuid lepingu lõpphind ju ei muutunud. Kuidas seda kommenteerida?

Tarmo Olgo

Tallinna Sadam põhjendas lepingu mittemuutmist projekteerimise-töövõtuga.

Andres Anvelt

See oli riigihankes mitte ettearvestatud kasum, mida sai hiljem ära jagada omavahel.

Tarmo Olgo

Sel hetkel, kui nad lepingu sõlmisid, oligi metalli hind sedavõrd kõrgel, et kui nad poleks konstruktsiooni muutnud ja seeläbi metalli kokku hoidnud, oleks töövõtja pakutud hinnaga väga keeruline kasumlikult lepingut täita. 29 miljonit krooni kai kandevõime suurendamiseks võeti n-ö täiendavalt.

Andres Anvelt

Üks on metalli hind, aga teine asi on konstruktsiooni hinna vahe.

Tarmo Olgo

Sealt see vahe tuligi.

Deniss Boroditš

Mitte metalli hinna vahe, vaid konstruktsiooni hinna vahe?

Artur Talvik

Ühe konstruktsiooni asemel valiti teine konstruktsioon, kuna seal oli metalli vähem.

Andres Anvelt

Ma saan aru, et metalli hind läks kõrgeks, sellest tuligi see teine konstruktsioon ja kui hakati ehitama, oli metalli hind jälle kukkunud madalamale kui enne. Siis tekkiski see profit.

Tarmo Olgo

Siis ei olnud teistsugust võimalust. KMG ehitus ei oleks selle hinnaga, mille nad toona riigihankes välja pakkusid, suutnud tõenäoliselt algse konstruktsiooni juures kasumlikult ehitada.

Artur Talvik

Siis jäädi nõusse selle uue lahendusega ja siis kukkus metalli hind.

Tarmo Olgo

Jah. Lepingu lisa sõlmimisel oli metalli hind langenud pakkumise tegemise hinnatasemele.

Deniss Boroditš

Miks seda hinnavõitu ei ole kalkuleeritud, kuigi konstruktsioon muutus odavamaks? Miks hinnavõit ei kajastu lepingu lõppsummas?

Tarmo Olgo

Nad näitasid uues lepingu lisas, et uus metall, mille nad tellivad, on kallima hinnaga. Ja toru on teistsugune.

Artur Talvik

Algselt tehti pakkumine, siis metalli hind muutus, lepingu hinda tõsta ei saanud, siis öeldi, meil on uus konstruktsioon vähema metalli kasutusega.

Tarmo Olgo

Lepingu sõlmimisel kasutatud metalli hinda on väga keeruline võrrelda lepingu muudatuses toodud hinnaga, kuna Tallinna Sadam ja töövõtja näitasid algses pakkumuses ja lepingus metalli tonnides, lepingu lisas näidati aga meetri hinda. Kui ei olnud seda valemit, ei suutnud kokku viia, mitu tonni on see toruvai. Seega muudeti lepingu lisas lepingu hinna esitamise viisi selliselt, et seda oli väga raske võrrelda ja nõudis teadmist selle kohta, mitu tonni konkreetse vaia meeter on. Riigikontroll tegi vastava konverteerimise ära. Kui vaadata kahte lepingu lisa, siis need olid võrreldamatud - ühes meetrid, teises tonnid.

Artur Talvik

Nüüd läksite prokuratuuri? Viisite sinna avalduse.

Tarmo Olgo

Läksime prokuratuuri ja tegime sinna avalduse, kuna töövõtja pani toime kelmuse tunnustega teo.

Andres Anvelt

Kas prokurör oli Stella Veeber?

Tarmo Olgo

Lugupeetud prokurör Veeber jõudis piltlikult öeldes järeltulele, et juhul, kui töövõtja ise eksis ja tegigi ise projektis vea algselt väiksemate vaiadega, mis parandati juhust kasutades Tallinna Sadama poolt kai kandevõime suurendamise käigus, siis ei ole tegemist kelmusega. Sellega ei viinud KMG Tallinna Sadamat eksimusse, vaid kasutas ära situatsioone, et loob võimaluse lisatasude maksmiseks ja tegemist võib olla äriselt ebaetilise käitumisega, kuid karistusseadustiku § 209 kelmuse tunnuseid ei ole. See oli tema seisukoht. Pöördusime Norman Aasa poole ja informeerisime, et Riigikontroll ei saa vaidlustada prokuratuuri kriminaalmenetluse algatamata jätmise otsust, kuna meie ei ole menetlusosalised, ent meile ei meeldi põhjendused ja asjaolud, mis prokurör on välja toonud, need väited ei ole pädevad. Prokurör on arvanud, et ekspert on eksinud, kuid see ei ole nii. N. Aasa arvates on kelmus aga füüsiliste isikute vahel ja kuna Tallinna Sadama juhatuse liikmed on jätkuvalt seisukohal, et keegi pole kusagil kedagi eksitanud ning pooled said ühtemoodi lepingust aru ning KMG pole kedagi eksitanud ja Tallinna Sadamal ei ole nõudeid KMG vastu. Kriminaalmenetlust ei ole põhjust alustada. Seal Riigikontrolli jõud rauges.

Andres Anvelt

Teie ei saanud ju halduskohtusse minna?

Tarmo Olgo

See ei ole Riigikontrolli asi minna teise riigiasutuse vastu kohtusse lõpuni vaidlema.

Artur Talvik

Tegite omanikule ettepanekuid, ja sealt tulid vastused?

Tarmo Olgo

Omanik võttis seisukoha, et ootame ja vaatame, mis nõukogu ütleb. Riigikontroll saatis oma ametliku aruande vastamiseks. Tahetult tuli pressiteade ja nõukogu ütles, et juhatus on täitnud ülesandeid nõukogu seisukoha kohaselt. Nad tellisid Varuli büroolt juriidilise arvamuse.

Nagu nõukogu protokollist nähtub, asus nõukogu seisukohale, et tõenäoliselt järgneb auditile kohtuprotsess Võeti lähtekoht, et kui asi läheb kohtusse, siis millised on sadama argumendid kohtus Riigikontrolli argumentide vastu. Advokaat hakkas kohe tööle selle nimel, et millised saavad olema kohtuasjas Tallinna Sadama argumendid.

Artur Talvik

Nõukogu ei hakanud Tallinna Sadama õigusi kaitsma, vaid advokaat hakkas Tallinna Sadamat kaitsma Riigikontrolli süüdistuste vastu?

Tarmo Olgo

Tallinna Sadama nõukogu ei soovinud Riigikontrolliga kohtuda, et auditi leide tutvustada. Pakkusime nõukogule, et tuleme nõukogule tutvustama, mida me leidsime. Nõukogul huvi ei olnud.

Riigikontrolli juriidilise arvamuse koostasid Allar Jõks ja Carri Ginter. Ostsime selle arvamuse sisse Sorainenilt. Meil ei olnud sellist raha, et hakata riigi äriühinguga vaidlema ja ekspertiise tellima, jätsime asja sealkohal pooleli.

Artur Talvik

Kas Neinar Seli oli nõukogu esimees?

Tarmo Olgo

Jah, Seli.

Andres Anvelt

Kas ministeerium ka kuidagi sellesse suhtus?

Tarmo Olgo

MKM ei võtnud seisukohta. Positsioon oli selline, et ootame ära nõukogu tellitud ekspertiisi, siis vaatame.

Deniss Boroditš

Varuli kirjutis näha? Mis selles on ?

Tarmo Olgo

Varuli vastused ja nõukogu ekspertiisid on lisatud avalikustatud auditiaruandele.

Artur Talvik

Tegite ettepaneku juhatuse liikmed välja vahetada?

Tarmo Olgo

Tegime ettepaneku kaaluda, kas nõukogu näeb juhatuse tegevuses hoolsuskohustuse rikkumist ning vajadust Tallinna Sadamale tekitatud kahju juhatuse liikmetelt välja nõuda? Kui nõukogu oleks leidnud, et juhatus on hoolsuskohustust rikkunud ja kahju tuleks juhatusest välja nõuda, oleks juhatusel äärmiselt raske jätkata.

Andres Anvelt

Palju üldse Riigikontroll on peale selle 17. kai Tallinna Sadamas sees olnud, auditit teinud?

Tarmo Olgo

Tallinna Sadamas eraldi ei ole rohkem auditeid teinud. Paldiski sadamas oleme samuti ühte sarnast kaiehitust analüüsinud, kuid ei pidanud toona vajalikuks auditit alustada.

Artur Talvik

Kas teil mingid järeldused on tehtud?

Tarmo Olgo

Ma ei julge öelda, et isegi järeldusi oleksime teinud.

Andres Anvelt

Millega seoses see oli?

Tarmo Olgo

Sarnane juhtum.

Andres Anvelt

Mis aastal see oli?

Tarmo Olgo

See võis olla 2006-2007. Tehti autokaid. Muudeti kai konstruktsiooni, sest pinnase anomaaliad, pinnaseks pidi olema paas ja äkki oli savi. Sellist konstruktsiooni ei saanud teha ja siis tehti muudatus.

Deniss Boroditš

Kes seal ehitaja oli? Ehitaja juhtumisi sama?

Tarmo Olgo

Ei olnud. Ehitaja oli teine. KMG tuli ehitajana riigi äriühingute sektorisse ootamatult fõöniksina mitte väga kaua aega tagasi.

Artur Talvik

Kas on veel küsimusi?

Tiina Ojasalu

Milleks seda lepingu varu võis kasutada?

Tarmo Olgo

See ei olnudki sihtotstarbeliselt ära määratletud. Pakkumise vorm nägi ette, et pakkujad pidid jätma 5% ettenägematuteks kuludeks. Pakkumises toodud 5% lisakulusid võis välja maksta üksnes Tallinna sadam nõusolekul ning vastavalt faktilistele kulutustele.

Andres Anvelt

Hakkame kutsuma välja istungitele isikuid? Kodanik, kes pöördus Riigikontrolli?

Tarmo Olgo

Jah. Meie ei tuvastanud auditi käigus, et ta oleks esitanud valeinformatsiooni. Me käisime tema väited ja dokumentaalselt esitatud materjalid üksikasjalikult üle.

Artur Talvik

Tema tunnistus meile saab nähtavaks?

Tarmo Olgo

See on ametkondlikuks kasutamiseks, aga komisjon saab seda lugeda.

Tarmo Olgo

Auditi kontekstis saan rääkida avalikult, kuid on asju, mida ei saa avalikustada.

Artur Talvik

Kas need rahade maksmised toimusid korrektselt?

Tarmo Olgo

Mingi osa oli garantiidega. Ei näinud, et maksmata oleks jäänud.

Artur Talvik

Tehti otsus ehitada kai - kas see kai on täna aktiivne?

Tarmo Olgo

Minu teada ei ole aktiivne. Kai kasutamine läks 16. kai omanikule pärast vaidlusi. Kai kasutamise tuleks üle täpsustada Tallinna Sadamaga.

Üleskirjutuse koostanud:

Üleskirjutuse üle vaadanud:

Kaie Masing
Uurimiskomisjoni konsultant

Tarmo Olgo